

Universitätsbibliothek Wuppertal

Omnia Divini Platonis Opera

Plato

Venetiis, M.D.LVI

Dialogus octavus de legibus, vel, de legumlatione

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-254](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-254)

debent. Sed laus vituperatioq; venandi ita distincta sit. Lex autem ista. Sacros quidem hos venatores ybicung venari velint, nemo prohibeat. Venatorem nocturnum retibus & canibus suis fidem nemo vspiam sinat venari. Auceps per incultos agros montesq; vagari permittatur. A cultis locis, sacrisq; incultis a quocunq; pellatur. Piscator nec in portibus, nec sacris fluvijs, paludibus, stagnisq; venetur: in alijs liceat. dummodo scorum non utatur permixtione. Sed iam institutiones de disciplina finem habeant. c. l. Praclare loqueris.

DIALOGVS OCTAVVS

VVS DE LEGIBVS,
VEL, DE LEGVM-
LATIONE.

MARSILII FICINI
ARGVMENT.

VAE modo de praecipuo singulariq; vnius Dei cultu ex multis Platonis nostri testimonijs asseruimus, possumus praeterea per Phaedrum, Gorgiam, Protagoram, Politicum, Critiam, quartum legum absque controuersia consirmare. In his enim vniuersam deorum, vt ita dixerim, synagoram, vnico subdit regi, prout vult singulis imperanti: aliaq; alijs officia iusto dispensanti: & humana per illos ordine dispensanti: non quasi absente hinc illo, sed vt apparet in quarto legum, potius ita volente. Iubet itaque Plato primum quidem deum propter se adorari: Sequentes vero qui participes eius dii quoque dicuntur, amari tanquam illi similiores. Honorari etiam vt vicarios, imo & aduocari quasi conciliatores, au diri etiam vt diuinę mentis interpretes. Exaudiri denique eum maiestatis diuine praecones. Iubet & templa condi in vrbe: & vrbe ipsam quasi adem sacram in partes distribuit duodecim. Quemadmodum & deus templum sibi ipse construxit, mundum duodecim sphaerarum choris ornatum: Sacerdotibus quoque munitum, id est, spiritibus pręditis ratione, deum vbiq; laudantibus. Diuinum vero id templum Plato pro viribus imitans, & multos in suis templis admittit deos, quemadmodum deus ipse multos admittit in suo: & varia disponit simulacra: sicut & deus stellas locauit in celo: quasi suorum statuas angelorum. Praeterea inter multas multorum aras altare primum consecrat primo, quemadmodum stellas inter peculiarem sibi statuam deus elegit solem, vt in Republica Plato inquit. De quo forte dictum videri possit. In sole posuit tabernaculum suum. De sacrificijs autem statusq; diligentius alibi pertractabitur: verum vt in presentia summam dicam, primum deum vt potest materiae aut similibus naturę nihil habentem, vnica vult mente coli. Sequentibus vero numinibus hostias & sacrificia qua ratione lex patria iubet, adhiberi permittit. Hinc theologi gentium in numinum celestium igneorumq; sacris, figuras & lumina multa: ad visum spectantia inferebant. In sacris autem aereorum, muscos quoque concentus, & odores vaporesq; addebant. At in sacrificijs aqueorum atque terrestrium, ys insuper qua ad gustum & soliditatem attinent, utebantur. Quamobrem nemini mirum videri debet, Platonem philosophum adeo grauem leges suas, oēs quidem, praecipue vero sacras, non nisi consultis oraculis promulgare. Principio videbatur temporibus indulgendum. Necessarium quidem erat humana diuino quodam consilio & autoritate firmare. Impossibile vero ea tepestate eos homines ita natos, & ita educatos, ratione vlla a consuetis alienissima in diuina reuerentia conseruare. Deinde Plato prudentissimus iudicabat: & si possent impuri spiritus homines per oracula fallere, sepe tamen abstractus ob diuinam reuerentiam a corpore mentes, quasi iam puras a puris subito numinibus corripit: & quemadmodum ligna quę casu exiccant vntus, sepe mox natura ignis accendit, similiter posse animos ex religioso quodam ritu, quę nus apud sapientes minus probato, per sanctos occultis modis meliori numine corripit: vt qui nescientes quo in mentem ipsam seorsum a sensibus ascenderunt, ex alto iam feliciter accendantur. Neque ita attendendum Plato vult, quo ritu colas diuina, quam cuius gratia colas. Si enim id summi omnium regis gratia eternorumq; bonorum desiderio feceris, probabile est vndeunque & quomodocumque cepe

ris, te quandoque per eiusmodi venerationem ad summum proprius accedentem, vel immenso illius lume circūfundi, vel exuberanti saltem bonitate seruari. Quapropter eiusmodi Plato fiducia fretus, de faciendis legibus sacrificijsq; oracula contulit, praecipitq; quotidie aliquē ex magistratibus sacra publice facere: pro salute patrię primum, deinde pro sua atque suorum. Et certo quodam ordine post iuuenilis etatis rudimenta in septimo tradita, mox in octauo ad sacra descendit: vt potest qui intelligi vult homines ob id ipsum recte a primis annis institui, vt ritę interesse sacris & velint pariter atque possint. Si quis autem vel cauillator, vel meticulosus tot dijs demonijsq; in ciuitate Platonica interesse formidat: huic pariter adire licet vrbe Peripateticam, non demonum deorumq; tantum, sed dei etiam vacuam. Sed profecto operę precium est superstitioso supercilio, stomachoq; posito ex omnibus eligere potiora, pietatemq; probare Platoniam, neq; exigere Christianum fuisse illum quem solum temporis interuallum prohibuit esse Christianum. Prima quidem sacra sunt duodecim, in mensium Calendis. Secunda quoq; duodecim, in medijs mensibus. Tertia sunt tercentum & sexaginta quinq; scilicet quotidiana. Fiunt autem praecipua dijs celestibus, terrestribus vero medijs scilicet dijs sub luna regentibus. Omne enim sub celo terrestres appellat. Inferiora demonibus. Infima heroibus. Oportere vero putat sacra his omnibus duodecim distingui generibus. Siquidem secundum sphaerarum signorumq; duo denarium, etiam in qualibet sphaera demones, heroesq; duo denario distinguantur. Commemorationem vero solemnium, earumq; distinctionem quotannis declarari populo iubet mense vltimo: quem more communi accipimus Februarium. Praecipue vero Platonico more mensē ante aestiuum solstitium. Vltimum mensē merito Platonis dicant. Est enim Pluto prouidentia proprie & separans animas & iudicans separatas. Inquit autem coniunctionem cum corpore animę non esse meliorem separationem. Intelligit de corpore caduco, & quatenus caducum est non de celesti, vel celo simili: quali corpori coniungi praestat. huic autem quatenus caducum est, non praestat. Ac si operę precium esse dicatur huic quoque coniungi: non propter hoc ipsum proprie, sed alterius finis gratia id dicendum. De his autem in Theologia diffusius. Sed nunquid demonibus etiam impurius Platonici litant? Non nulli his insuper, partim quia naturalibus praesint officijs, partim vero ne inuidia noceant. Plato vero id nequaquam concesserit. Quippe cum purganda mentis gratia primiq; dei veneratione duntaxat sacra iubeat facere. Affermat autem ciuitatem legibus consilio diuino videntem fore felicem. Addit ad felicem tum cuius tum ciuitatis ritę id maxime pertinere, vt nec alijs iniuriam inferat, neque afficiatur iniuria. Vtrunq; vero virtute consequi posse. Ac ne ciuitas afficiatur iniurijs, statuit sacrificia, in quibus & diuinum auxilium impetretur, & ludi quidam solemnes festiuq; frequententur, bellicę pugnas quę maxime imitantes. Quibus exerceri vult ad pugnam tam feminas quę mares: & in singulis quidem tam sinistram manum quę dextram: vt & ciuitas ex vtroque sexu eque vtili integra sit: & quilibet ex vtraque manu pariter utili, sit integerrimus. Inter hac notabis quę detestetur auaritiā, ob id maxime ciuitati noxiam, quod proprijs vilibusq; lucris occupatos animos a publicę salutis cura detorqueat. Notabis iterum quanta cautione Musicam, choreas, poësimq; in sacris bellicisq; ludis admittat. Deinde solum illud imperium legitimum esse pariter atque tutum, in quo volens volentibus imperat. At quoniam in iuuenilium ludorum catibus sepe amores incidunt, & q; quidem turpissimi, idcirco his diligentissime praecipit occurrendum, quamuis ex parte iam occurrerit, vbi aurum & argentum ciuibus sustulit, & in laboribus assiduis educavit, & oculis iudicum mores vbiq; circūspicientium subiecit assidue oēs, maxime iuuentutem. Quę quidem tria esse remedia cęset aduersus lasciuie & petulantie morbum admodum salutaria. Occurrit & quarto quodam presenti remedio: vt videlicet ab auidioribus legum magistratibus sama quotidie divulgetur, per quam cuncti cōmuni consensu consuecant existimare, concubitus contra naturam, non minus turpes esse, nec minori apud deum odio haberi, quę concubitus inter filios & parentes. Putat vero Plato cōmunis samę consensum miram ad mores habere potentiam. In his audies feliciter eum viuere, qui superat voluptatem: infeliciter qui superatur. Audies & praceptum ad abstinentiam maxime salutare, a Paulo apostolo summo opere comprobatum: vt si athletę corpore victorie studio voluptatibus abstinent, multo magis omnes gratia victorie ad animum pertinentis debeant similiter abstinere. Praeterea geminam esse benevolentiam: alteram quidem morum similitudine: alteram vero ex quadam indigentia procreatam. Et vtrancq; cum sit vehementior, amorem cognominari. Amorem quoque quę tum ad propositum spectat triplicem. Aut enim pulchritudinem animi, aut corporis tantum, aut vtriusque simul amari. In his consi-

sidera quam caute in legibus ferendis incedat, ut qui nonnunquam in dialogis honesto formae corpore amatore nonnihil indulserit, hic tamen nihil indulgeat. Nemp̄ corporis solius amorem euidenter ex terminat. Viriūque verò conuincti quamuis moderatum, in legibus non audeat admittere. Solum denique erga animum solum manifestè approbare videtur. Tum vero homines deprauate naturae sui dominos esse negat: neque iniuria. Quisquis enim a rōne discedens, rationalem hominis amittit naturam, uirum & libertatem quae rōnis munus est, simul amittit: neque tamen amittit culpam, dum quasi delinquit impulsus: quippe cum ipsemet causam necessitati eius modi dederit. Homines aut̄ his contrarios, id est, integræ naturæ appellat eos: qui deum colunt, & inter humana maxime omnium timent infamiam: nec corporis vilius scilicet, vel sui, vel alieni, sed animi morumque pulchritudinem diligunt. Quod autem in superioribus dixit officium esse Dei, eiusmodi delictis obistere, si ab eo hoc ordinari possent: sic accipe, ut dei naturarum ordinatoris proprium sit, quæ ab ordine naturæ collapsæ sunt, in ordinem restituere: præsertim cum multorum opinio sit animam in eiusmodi scelera non tam sensibus, quam dæmonibus quibusdam instigantibus, vel ab initio corruisse. Vbi verò ait, si ordinari à deo possent, non de diuina potentia, sed humana diffidit: potest quidem deus quantum in ipso est ordinare, sed non tam facile ordinari homo potest. Posset & deus cogere, si modo vellet necessario trahere, quem vult modo quodam libero ducere. Mox etiam de conuiujs, quæ inter solennia sacra, laudat: celebrantur, mentionem facit. Item ex conuiujs de victu legibus, at hunc pertinentibus. Opportune verò post educationem animi, legesque ad hanc attinentes, ad corporis nutrimentum legesque eiusmodi iam descendit. Tum de agris, terminis, aquis, fructibus, pecoribus atque piscibus, similibusque leges tradit. Vbi verò de terminis loquens, præuaricatorem terminorum puniri dicit ab Ioue contribulatum: hospitali, Iouem unum intellige contribulis pariter & hospitii curatorem. Et quoniam statutos lege terminos præterire, & alieni sibi dominium usurpare, superbia proprium est: idcirco dicit Iouem ad hanc iniuriam vitiosam excitari, atque insurgere cum præ alijs inimicissimis: quasi dicat Deum contra superbos non tam vi iudicem, quam vi hostem uitorem insurgere. Post verò multas constitutiones inquit, ad senorem philosophum non pertinere, minimas quasque leges accurate describere: præsertim quæ ad lites rerumque controversas pertinent. Sed de rebus quidem externis pauca quædam cōmunesque leges adducere, quas in minima quæque iniurijs deriuent interpretes, de moribus autem & animi disciplina ad arguendum diligentissimè pertractare. Ac dum de varijs opificibus verba facit, tria de his præcepta tradit admodum memoranda. Primum quidem, nullum ciuem in publicis aliquando numeribus perfundendum, alio debere officio occupari, neque etiam eius seruum. Quippe cum ars reipublice gubernanda longa exercitatione multumque doctrinis indigens integrè sibi hominem vendicat. Secundum verò, neminem artes duas vel studia exercere vel debere vel posse. Tertium denique artificem non de cetero alterius artis officii præsidere. Neat prudenter & exportare ciuibus necessaria, & importare superflua, & in primis cauonari, præsertim quæstus gratia. Tum vrbis partes vicoseque ac templa & foros duodecim digere: forisque tam sobrias quam diligentes leges imponit.

De sacris.

SEQVITVR deinceps ut leges de solennitatibus per Delphica oracula sanciamus, quæ sacra, quibusque dijs sacrificare feliciter ciuitas debeat. At quando, & quot numero sacra facere oporteat, forte nostrum est nonnihil lege sancire. c. l.

Fortasse numerum. ATH. De numero igitur primo dicamus. Quem ego trecentorum & sexaginta quinq̄ esse oportere censeo, ut vnus aliquis semper ex magistratibus deorum alicui, aut dæmonum, pro ciuitate, pro seipsis, pro rebus suis sacrificet. Interpretes verò & sacerdotes tam viri quam mulieres, vatesque vnâ cum legum custodibus congregati, ea ordinent quæ in his legum lator necessario omiserit. Nā omisorum cognitores istos esse oportet. Lex ergò videbit, ut duodecim solennitates dijs duodecim quibus singula tribus cognominantur, ciues peragat, dijsque ipsis sacra per singulos menses faciant: choros

præterea ludosque musicos & certamina gymnica, prout dijs singulis & temporibus conuenit. Erunt aut̄ solennitates distinctæ, ut constet, quas sine viris & quas non agi oporteat. Terrestrium quoque cælestiumque deorum, ceterorumque qui hos sequuntur solennitates miscendæ non sunt, sed separatæ in duodecimo mense, qui Plutoni dicatus est, ut legitime celebrentur. Non enim abiciendus bellis castis hominibus is deus est, sed colendus, tanquam generi hominum semper optimus. Nam anima corporisque cōiunctio, nullo modo melior est quam solutio, ut ego serio loquens affirmo. Præterea quicumque sufficienter hæc distinctæ sunt, illud cogitare omnino debent, nostram hanc ciuitatem quo vacationem temporis & possessionem rerum attinet, talem esse, qualis hoc secula nulla reperiri possit. Verum oportet ipsam perinde atque hominem vnum bene viuere. Feliciter aut̄ viuentibus hoc necessario inesse in primis oportet, ut nec ipsi alijs, nec alijs ipsis iniuriam inferant. Quorum alterum non est admodum difficile. Alterum verò ut nulla possit iniuria ladi, difficilimum: nec perfecte id quisquam aliter assequi potest, quam ut perfecte bonus efficiatur. Idem est & in ciuitate, nam si bonus erit, in pace vitam ager, si autem praua, & interstitis seditionibus et externis bellis assidue infestabitur. Cum hæc ita ferme se habeant, non belli tempus expectandum, sed in ipsa pace ciues ad ciues ad rem bellicam exercendam. Ergo ciuitas nisi mente capta sit, singulis mensibus bellicas vires experietur, non minus vno die: sed pluribus etiam prout magistratibus ipsis videbitur, viri simul & mulieres & pueri, nec hyeme nec aestu vitato, ut parati sint omnes, quandoque vniversum quodammodo educere populū magistratibus visum fuerit: ad idque ludi etiam conuenientes vnâ cum sacrificijs excogitandi, ut pugna quædam solennes festinæque fiant bellicas pugnas quam maxime imitantes, & victoribus præmia laudes: victis contra, vituperationes fiant, prout singuli in certaminibus, & in omni vita se gesserunt. Sic optimus quisque laudibus effertur, & vituperatione contrarius deprumatur. Nec omnes harum rerū poetæ sint, sed primum, qui non pauciores quam quinquaginta annos natus sit. Deinde qui non solum poeticam musam sufficienter possideant, verū etiam præclarum & insigne aliquid fecerint. Eorū ergò qui boni viri, honoresque digni sunt in ciuitate, & res præclaras gesserunt, poemata et si minus musica sunt, decantentur. Cuius rei iudicium, puerili doctrina præpositus, ceterisque custodes habeant legum. Hi probis viris honore hunc tribuant, ut solis libertatem in musis præstent, ceteros verò prohibeant. Nemo igitur audeat musam horum iudicio non probatū canere, etiamsi Thamyrae Orphicæque hymnis sit suauior. Sed canatur poemata sacra, quæ iudicio approbata, dijsque dicata sunt, virorum quoque bonorum poemata, quibus laudantur vituperanturque aliqui, et moderate id facere indicata sunt. Hæc eadē de militia et de libertate poetica iudico mulieribus et uiris similiter faciendā. Sed oportet legislatorē secū ita plerumque loqui. Cedo, in ciuitate institueda quales ciues educare studeo? An non certaminū maximo motū Athletas, quibus innumeris sunt aduersarij? Prorsus. ita rectè quilibet respōdebit. Si ergo pugiles, aut præcæstas, aut alios similes educaremus, itane in ipm certamine educeremus, ut cum nullo antea unquam pugnauerint? V. el. f.

Vel si pugiles essemus, nonne pluribus ante diebus pugnare didicissemus, oia facientes quibus in vero certamine vbi ad victoriam contenditur, vti oporteat, quam proxime ad id quod simile est, accedentes, pro loris castuum orbibus ferreis indueremur, vt vulnera & inferre, & vitare praemeditatione disceremus? Quod si nulli quibus cum exerceri possemus, socij nobis darentur, nunquid stultorum veriti risum nos contineremus, quin inanime simulacrum ex aduerso ad quod exercitatio fieret, suspenderemus? Ac si nec ari, nec anima carentis aduersarij copia nobis esset, nonne ipsi soli ad vmbra propriam pugnaremus? An ad aliud quicquam, manuum huc & illuc flexus, & preparatio hmoi excogitata est? CLIN. Ad nihil aliud ferme quam ad hoc ipsum. ATH. Quid igitur ciuitatis pars quae militia studet? An peius quam certatores hmoi preparata audebit ad certamen maximum deuenire, pro vita, pro liberis, pro rebus suis, pro patria pugnatura? Non ergo verebitur legislator, ne gymnasia haec inuicem aliquibus ridicula videantur: sed lege statuet, vt res militaris agatur maxime quidem minori exercitatione sine armis, choros omnemq; gymnasticam ad haec inducens & concilians: maiore vero non rarius quam semel in mense, vt certent singuli ad capiendam vel retinendam loca, & insidias oemq; rem bellicam imitentur, & pila se exerceant, vndiq; se vertentes: ac telis vtantur ad vera & periculosa tela quam proxime accedentibus, ne omnino absq; timore ludus hmoi inter ciues agatur, sed formidinem inferat: atque ita qui magno sunt animo ignauosq; ostendat, vt his honores, illis opprobria, vt conuenit, tribuantur: & hac ratione ciuitas omnis per totam vitam ad verum certamen viriliter preparetur. Si quis autem cade inuoluntaria in his certaminibus morietur, qui interfecit lege expiatus mundus sit in posterum. Putare enim debet legislator, paucis ita mortuis hominibus, ceteros non deteriores futuros. Timore vero in oibus his extincto, nihil amplius se inuenturum, quo a deterioribus meliores discernat. quod ni fiat, multo maius ciuitati malum est, quam illud. CL. Concedimus hospes ita haec esse lege sancienda, & vniuersa ciuitati agenda. ATH. Nunquid causam nunc oes cognoscimus, ob qua modo in ciuitatibus choera talis atq; certamen nesciam ferme nisi raro admodum fiant? An propter multitudinis legumq; latorum ignorantiam ita fieri affirmabimus? CL. Forte. ATHEN. Nequaquam, o beate Clinia. Sed dua huius rei sufficientes causa sunt. CL. Quae nam? ATH. Vna quidem, quod diuitiarum cupiditate ceteris omnibus neglectis, solummodo rem priuam curamus: ad idq; incumbens ciuium animus, nulli prorsus nisi pecunijs quotidie cumulandis dare operam potest. Na artes & studia qua ad lucrum conducunt, libentissime complectuntur omnes, cetera spernunt. Haec igitur vna causa est, ne ciues id aut aliud quicquam honestum bonumq; officium curent, sed insatiabili auri & argenti cupiditate, & honesta pariter & inhonesta artificia complectantur, & quiduis agant, seu fas siue nefas id habeatur, vt pecunias cumulent, quibus subministrantibus veluti pecora, ventri ac veneri seruiant. CL. Recte dicis. ATH. Haec in qua vna sit causa, qua fit vt nec aliud quicquam praclare, neq; rem bellicam sufficienter ciues exercent: sed qui natura modesti sunt, ad mercaturam,

navigationem, viliaq; ministeria conuertantur: qui viriles & generosi, ad furta, latrocinia, sacrilegia, insidias, sceleratq; tyrannica: qui cum bene a natura constituti fuerint, infelices tamen hac consuetudine euaserunt. CLIN. Quo istud ais? ATH. Imo cur non eos omnino infelices appelle, qui fame coguntur per omnem vitam suam animam cruciare? CL. Haec vtiq; vna causa est: altera vero causam, hospes, quam dicis? ATH. Recte comouisti. CL. Ergo, vt ais, haec est vna, perpetua & inexplebilis diuitiarum cupiditas: qua occupati singuli, prohibentur rem bellicam, vt decet, curare. Sed alteram iam expone. ATH. Num vobis videor, quia ad alteram defit facultas, in hac nimium immorari? CL. Non ita: sed odio percitus videris hos mores hominum ad quos sermo hic incidit, magis quam deceat insectari. ATH. Optime, o charissimi, me nunc increpat is. Quare quod sequitur audietis. CL. Dic tantum. ATH. Causam equidem esse assero gubernationu genera illa, de quibus saepe iam diximus, popularem gubernationem, paucorum potentiam, & tyrannidem. Nulla certe potestas huiusmodi, respub. est: sed seditiones appellari omnes rectissime possunt. Nulla enim volentibus volens, sed volens nolentibus semper vi aliqua dominatur. In quibus cum princeps subditos timeat, nec bonos, nec diuites, nec robustos, nec fortes, nec omnino bellicosos sponte vnquam fieri patietur. Haec dua omnium quidem quodammodo, horu certe praecipua causa sunt. Quas vtraq; respub. haec cui nunc leges damus, effugisse videtur. Nam & in otio maximo est, & penitus libera: & ex his legibus homines pecuniaru cupidi minime fiunt. Ideo verisimile est, vt haec sola omniu qua nunc sunt rerum publicarum disciplinam bellicam, ludumq; simul, de quibus recte differuimus, suscipere possit. CL. Probe. ATH. Deinceps de omnibus gymnasticis possumus certaminibus dicere, vt his premia ponantur, qua ad bellum conducunt, cetera dimittantur. Sed qua ista sunt, a principio recensenda sunt, & legibus sancienda, & primo qua ad cursum velocitatemq; pertinent. Nonne? CL. Omnino faciendum. ATH. Omnium igitur maxime agilitas corporis, altera pedum, altera manuum, ad bellum conducit: ad fugiendum quidem insequendumq; pedum, in pugnando autem luctandoq; manuum robore indigens. CLIN. Certe. ATHEN. Neutra tamen absque armis, magno vsus est. CLIN. Vere. ATHEN. Stadium ergo cursurum, quemadmodum nunc in certaminibus fit, praeo primum vocet. Ille vero cum armis ingrediatur. Nam nudo absque armis certatori premia nos minime posuimus. Primus igitur stadium cursurus, armatus ingrediatur. Deinde qui δολιχόν. Tertius qui equis. Quartus qui δολιχόν. Quintus qui leuiores armatura ornatus. quem primum sexaginta stadiorum spatio ad aliquod templum Martis perueniturum emittemus. Alius etiam grauiore armatus armatura, breuius ac planius spatium cursurus. Alius sagittarius omni arcuum ornatu munitus, centum stadia per montes variamq; regionis naturam ad Apollinis Dianaeq; templum certans perueniat. Certamine igitur constituto, quousq; veniat, expectabimus, & victoribus singulis premia dabimus. CLIN. Recte. ATH. Tripertito haec certamina distinguamus. Vnum puerorum. Alterum imberbium. Victoru tertium. Et imberbibus quidem

duas cursus de tribus partes ponemus: pueris harum dimidias. Hi cum sagittarijs, ceterisq; armatis concertet. Fœminis Verò, puellis quidem nondum pubescentibus nudis stadium ponemus, & δίκων, & equestrem, & δολιχόν, qua in ipso cursu concertent: Ultra Verò tertium ac decimum ætatis annū, donec nupserint, non longius vigesimo nec breuius decimo atq; octavo ad certamen cursus descendant. quæ quidem congruo utantur vestitu. Hæc de cursu & virorum & mulierum dicta sint. Ab robur Verò augendum, luctationis similitudinē loco, quæ nunc habentur, grauiora capiantur. Et vnus ad vñ, duorum ad duos, & vsq; decem ad decem armis pugna fiat. Quæ Verò quotq; facere aut non pati victorem oporteat, sicut modo in palastra determinatum est à præfektis luctationum, quid sit bene aut non bene luctantis opus: ita & in his armorum certaminibus periti inducendi sunt, vt lege sanciant, quid aliquis non paties, aut quid faciens vincat, & victum similiter quisnam ordo discernat. Eadem hæc de fœminis quoq; ad ætate vsq; nubile, lege sancita intelligantur. Peltastica Verò vniuersa pugna pancratiacæ opponatur: certeturq; arcu, pelta, lanceis, lapidumq; manu & fundæ projectione. Et qui se optime in his quoq; gesserit, huic lege honores victoriae tribuantur. Nunc de equorum certaminibus videamus. Equorum vsus in Creta magnus non est. Quare necesse est studium in nutriendis equis, certandoq; cū eis minori cura Cretensibus esse. Nā currus quidem nemo vestrū tenet: neq; in hoc operā ponere præclarū esse ducit. Cū igitur consuetum id non sit, certatores hmoi lege statuere, demeritis esse videtur. Singulis aut equis: vsq; qui pullinos dētes nondū iecerint, pullū, & horū medijs perfectisq;, equestrem ludū pro regionis natura tribuere licet. Hmoi ergo certamen secundum legem sit: in eoq; iudicium magistris equitū & tribunis tam de omni cursu equorum, quam de his qui cū armis descendant, cōmuniter tribuantur. Non armatis Verò, neq; in gymnasticis ludis, neq; hic certamen præmiūq; imponimus. Sed non est Cretæ inutilis qui sagittam aut iaculū ex equo immitit. Quapropter in hoc et ludendi gratia contentio concertatioq; habeatur. Ad hæc aut legibus fœmina cogenda non sunt. Verū si priori disciplina consuetudineq; puellas virginesq; natura concitat ad hæc, facitq; ne abhorreant, admittenda sunt. Sed de exercitatione disciplinaq; gymnastica, siue quæ in certaminibus exequimur, seu quæ sub magistris quotidie exercemus, satis iam diximus. De musica et maiori ex parte. At Verò de rhapsodis. i. carminum cantoribus, deq; his qui eos sequuntur, & de cōtentione chororum, quotcūq; necessario solēnitatibus dijs demonibusq; constituuntur statutis diebus mensibusq; et annis, hæc omnia quomodo disponenda sint, & si per tres, aut etiam per quinq; annos fieri debeant, consilio deorum intelligentur, agenturq;. Tunc Verò certamina musica vicissim fient, prout athleta ipsi præmiorum declaratores, & doctor iuuenum, legumq; custodes, qui in his ferendarum legum auctoritatem habent, vñ congregati, hæc ordinauerint. Hi namq; & quando, & qui, & quibus cū singula certamina in omnibus choris choreisq; exercere debeant, ordinabunt. Qualia Verò singula hæc quo ad orationem vel cantus, vel harmonias numeris saltationibusq; mixtas, esse debeant, sepe numero à primo

legumlatore est dictum: quem posteriores sequentes, vt singulis sacris tēporibusq; conueniet, ita certamina quæq; distribuunt, festosq; dies statuent civitati. Hæc quidem & cetera talia, nec intellectu difficilia sunt, quo pacto sint legibus ordinanda: neq; si hoc vel illo modo cōmutentur, multum profunt civitati, vel obsunt. Sunt aut non nulla plurimi faciendā, quæ persuadere ita difficile est, vt dei maxime opus hoc esse videatur, si ab illo possent cōstitui. Nunc autem audacis alicuius hominis opera indigent, qui libertate dicendi maxime fretus, quæ civitati ciuibsq; optima fore censet, ita statuat, vt corruptos ciuium animos ad decentem habitum legumq; obseruationem reuocet, dum ardentissimis eorum cupiditatibus aduersetur, omniq; etiam auxilio carens solam solus rationem secutus non vereatur. C. L. Quidnam dicis hospes? Hoc enim non intelligimus. A. T. H. Verisimile est. Verū conabor planius dicere. Nam cum disciplinam ipsam vitæ animaduertentem, videremq; adolescentes & adolescentulas inuicem humaniter conuersari: timui, vt par est, considerans qua in re quispiam ea ciuitate utatur ubi adolescentula adolescentulūq; delicati sint, qui non magnis durissimisq; laboribus, quibus libido petulantiaq; extinguitur, domiti sint: sed festis diebus sacrificijsq; & choris oēs plurimum vacent. Quo igitur in hac ciuitate ab illis cupiditatibus abstinebunt, quæ multos in extremum duxerunt, ita vt ratio quæ abstinere imperet, lex efficiatur? Profecto si leges superiores, multas à nobis pellūt cupiditates, nihil mirum est. Nam institutio illa qua nimia diuitia prohibentur, non parum ad temperantiam confert, & disciplina illa omnis supra à nobis exposita leges ad hæc commodas habet. Præterea & principum oculi coacti non alio intueri, sed semper adolescentiam obseruare, ceteris quidem humanis cupiditatibus modum adhibent, sed adolescentulorum adolescentularumq; contra naturam amores, & virorum pro fœminis & mulierum pro viris abusus, vnde innumera hominibus & priuatis & publicè mala secuta sunt, quomodo aliquis euitabit? & quod in singulorum periculis remedium inueniet? Omnino difficile id est, ò Clinia. Nam in ceteris quidem multis vniuersa Creta Lacedæmoniaq; nobis ad leges ponendas à multorum moribus alienas valde optulatur, sed quo ad mores pertinet, aduersantur dissentuntq; omnino. Quoniam si quis naturam secutus illam qua fuit ante Laj tempora, legem posuerit, non permitteus maribus pro fœminis abuti, testemq; bestiarum naturam citauerit, in quibus mares inter se veneri operam non dent, quia secundum naturam id minime sit, verisimili forsan ratione vretur, vestrisq; ciuitatibus non consonabit. Accedit ad hæc quod minime id assequetur, quod à legislatore semper est obseruandum. Semper enim obseruari oportet quid ad virtutem conducatur quod lege sancitur, & quid non. Age Verò si id honestum aut non turpè nunc lege statui assentimur, quidnam ad virtutem proderit? Vtrum in eius qui persuasus est, vt rem in se turpem admitteret animo fortitudinis habitum, an in eius qui persuasit, temperantia speciem generabit? Vel hæc quidem nullus vnquam, sed potius horum contrariū credet? Quippe voluptatibus seruientis quisque mollior vituperabit. In eo Verò qui fœminas imitatur, nōne muliebri ipsam imaginem quilibet improbat? Quis igitur homi

hominum hoc cum tale sit, legibus sanciet? Ferme nullus, qui veram in mente legem habuerit. Quomodo ergo verum hoc esse dicimus? Amicitia viri, cupiditatis, amorumque naturam considerare necesse est, si quis haec re-
 Et sit inspecturus. Nam cum ipsa duo sint, & tertia ex ambobus species, vno comprehensa noie dubitationem oem & tenebras faciunt. CL. Quomodo? ATH. Amicum enim simile simili virtute, & aequale aequali asserimus. Amicum rursus egenum diuiti, quamuis genere contrarium sit. Quando vero vtrunq; vehementius fuerit, amorem nuncupamus. CL. Recte. ATH. Amicitia quae a contrarijs proficiscitur, dura est & aspera, & saepe visitudinem in nobis non habet. Quae vero a similibus, placida, comunisq; per vitam. Vbi vero ex vtrisque componitur benevolentia: primo non facile cognoscitur, quid sibi velit qui tertio hoc amat amore: deinde ab vtrisque in contraria tractus, & ipse quid faciat, dubitat, cum ab altero, atatis vti flore iubeatur, ab altero prohibeatur. Nam qui corpus amat, eiusq; formam quasi fructu quendam esuriens petit, is satiari duntaxat quat, nullumq; aeo amati praebet honorem. Sed qui minus de corpore curat, & aeo considerat potius quam desiderat, cu ipsum, ut decet, animum diligit, corporis usum petula etiam & contumeliam arbitrat: cumq; temperantiam, fortitudinem, magnificenciam, & prudentiam vereatur & colat, cum casto amico castus viuere volet. Amor autem ex vtrisque his compositus, ipse est quem modo loco tertio ponebamus. Cum ergo tres sint amores, vtrum oes lege pellendi sunt? An videlicet eum in ciuitate suscipimus qui virtutem respiciat, & adolescentem fieri quam optimu cupiat: duos aut alios, si fieri poterit, repellimus? Nunquid aliter tibi, o amice Megille videtur? MEG. Probe admodum de his modo dixisti hospes. ATH. No frustra, o amice, coniciebam te mihi ad stipulaturum. Non oportet autem me nunc quid de his vestra lex sentit inquirere, sed quod admittis accipere. Clinia vero postea id persuadere conabor. Quod a vobis datum est, modo accipiatur, legesq; diligenter consideremus. MEG. Rectissime loqueris. ATH. Artem in hac lege ferenda quam habeo, partim quidem facilem, partim omnino difficilem. MEG. Quomodo istud? ATH. Constat nuc quoq; plurimos hominum quamuis iniqui sint, bene, & diligenter, & sponte a pulchrorum coniunctione sese abstinere. MEG. Quando id fit? ATH. Quando frater aut soror eximia pulchritudine alicui sit. a filio quoq; filiaq; lex eadem, quamuis scripta non sit, sufficienter repellit, prohibetq; & manifestum & furtiuum istorum concubitum. Imo vero facit, ut ne cupiditas quidem vlla rei huius vulgus aggrediatur. MEG. Vera narras. ATH. Vnum ergo verbum atque breuissimum omnes huiusmodi voluptates extinxit. MEG. Quid illud? ATH. Quod fas nihil horum esse dicitur, sed apud deum odio haberi, & turpium omnium esse turpissima. Causa autem non ne haec est? Quia nemo aliter praedicat, sed statim ab incunte atate & ioco simul & serio dicta, & saepius in tragædijs haec eadem audiuntur, quando vel Thyestem, vel Oedipodem, vel Macareum mortem sibi debitam sceleris poenam consciuisse propter huiusmodi Venerem narrant. MEG. Recte istud dictum est. Miram enim fama potentiam nouimus, quando nemo aliter quam in-

beat lex, ne respirare quidem audeat. ATH. An non re-
 Et dictum est a nobis, quod volenti legislatori cupiditatem aliquam earum qua vehementer sibi subigunt homines, rationi subicere, facilis cognitu modus est? Quippe si famam huiusmodi, apud omnes seruos & liberos, masculosq; & feminas, & vniuersam ciuitatem, quasi sacrum quiddam dicauerit, firmissimam hanc legem efficiet. MEG. Ita prorsus. Quae vero ratione id assequi poterit, ut libenter idem omnes praedicent? ATHEN. Probe obiecisti. Ideo enim a me dictum est, artem me ad hanc legem habere, ut secundum naturam ad procreationem Venerem homines vtantur. Abstinentum igitur a maribus iubeo. Nam qui istis vtuntur, genus hominu dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes, vbi ra dices agere quod feritur nunquam poterit. Abstinentum quoque & ab agro illo feminino, vbi semen germina nolit producere. Haec lex si perpetuo in alijs sicut in necessitudine paterna conseruabitur, innumerorum erit bonorum causa. Nam primo secundum naturam statuta erit. Deinde ab omni amorum rabie atque furore, adulterijs, potusq; & cibi nimio luxu repellat. Vxoribus quoque viros conciliabit, & alia plurima pariet bona, si apud quenque fuerit stabilita. Sed forsitan si vehemens aliquis iuuenis multo spermate plenus hanc legem ferri audierit, improbabit protinus, & alta voce clamabit, impossibilia stultaq; a nobis lege sanciri. Quod quidem cum considerarem, dixi artem me habere, quodammodo facilem, quodammodo etiam difficilem, ad legem hanc obseruandam. Facile nanque intellectu est, quomodo id possibile est. Nam cum apud omnes legitima haec sententia dedicata fuerit, animos omnes domabit, efficietq; ut metu latis legibus pareant. Sed eo iam res peruenit, ut nunquam effici posse videatur: sicut nec conuiuij quidem studium credebatur ab vniuersa ciuitate perpetuo posse obseruari. Et tamen apud nos re ipsa fieri videtur, quod inter mulieres, nec in ciuitatibus quidem vestris fieri posse putatur. Hac equidem ratione propter huius incredulitatis vim difficilimum esse dixi haec vtraque lege seruari. MEG. Et recte quidem. ATH. Quod autem supra vires humanas non sunt, sed fieri possunt, vultis ut verisimilem quandam rationem vobis exponam? CLIN. Cur non? ATHEN. Vtrum facilius quispiam a Veneris abstinebit: voletq; ordinem his impostum moderatè seruare, cum bene ex prudenti aliqua diligentia corpus affectum fuerit: an cum contra? CLIN. Multo magis cum bene atque ex arte. ATH. Num igitur de Tarentino Icco non audiimus: qui propter olympica aliaq; certamina, artificioso circa haec studio temperantiam simul & fortitudinem animi consecutus, nullam vnquam in toto exercitationis sua tempore Venerem cognouit? Idem quoque de Chrytone, Astylo, & Diopompo alijsq; quam plurimis fertur. quanquam, o Clinia, multo peius animos bonis artibus excoluerant, quam tui meique ciues, corporibus certe multo magis vigeabant. CLIN. Vera narras quod a priscis ista ab athletis facta fuisse praedicantur. ATH. Illi igitur vel luctando & currendo ceterisque huiusmodi vincerent alios, ab ea voluptate quae beata vulgo existimatur, abstinere voluerunt. Nostri adolescentes victoria causa longè praestantioris, non poterunt? quam nos carminibus

bus fabulisq; & soluta oratione & cantibus esse optimā pueris statim à teneris occinemus, & ut verisimile est oblectando persuadebimus. **CL.** Quam victoriam dicis? **ATH.** Ut voluptate inquam victa feliciter viuant, victi autè contrā. Praterèa metus ille, ne quod minimè fas est, committatur, nōne ad idem potissimum conferet: ut ea videlicet superent, quæ alij quamuis deteriores, superasse dicuntur? **CLIN.** Consentaneum id quidem. **ATH.** Postquam huc in lege hac ferenda deuenimus, & propter multorum prauitatem in dubitationem incidimus, auda etiam manifesteq; dicamus, non oportere ut ciues nostri auib; multisq; beluis sint peiores. Per multos. n. grege ipsarum videmus integre atq; caste, antequam procreandi tps aduenerit, viuere: sed cū hanc ætatē attigerint, mas fœminæ & fœmina mari coniūctæ, iuste, sancteq; in prima perseuerantes amicitia reliquā peragunt vitam. Oportet igitur esse eos bestijs meliores. Quod si à cæteris Græcis Barbarisq; plurimis corrūpantur, nec possint se continere, cū videant audiantq; inordinatam apud eos venerem plurimū posse, alterā praterèa legem custodes legū ad ferendas leges auctoritatem nacti, excogitent. **CL.** Quam modò ferre legem consulis, si hanc non susceperint? **ATH.** Quæ hanc ò Clinia sequitur. **CL.** Quæ nā illa est? **ATH.** Ut quàm maximè laboribus corporis veneris robur infringant, & alio vires suas conuertāt. Quod erit, si non impudenter ipsa vrentur. Nam si rarius propter ruborem id fiat, imbecillior erit domina. Clām ergò consuetudo & lex non scripta hæc fieri suadeat: contrā aut fieri velut turpè dissuadeat? turpeq; sic non oīno agere. Sic. n. & secundo seruabimus honestum loco, & genus vnum hōrum, tria genera continens, hōies deprauatæ naturæ, quos sui dominos esse negamus, coget utiq; ne leges contemnant. **CL.** Quæ tria genera? **ATH.** Cultores inquam deorū, honoris amatores, & qui non corporum, sed animi morū pulchritudinē diligunt. Hæc quasi per fabulam dicta votoq; similia: multum tamen ciuitatibus oībus si ea seruare potuerint, collatura. Fortasse aut si deus voluerit, duorum alterum in amatorijs assequemur. Vel ut nemo generosas liberasq; mulieres prater uxorem audeat tangere: nec vllus nothos ex concubina suscipiat: nec infœcundos marium agros prater naturā seruat. Vel alterum quidem oīno tollemus: nequis cū maribus congregiatur. Siquis autem alijs mulieribus cōmiscetur quàm cū his quæ cū dīs sacrisq; nuptijs domū venerunt, emptis videlicet, vel alio quocunq; modò acquisitis: nisi viros simul mulieresq; omnes lateat, infamū lege, omnibusq; ciuitatis honoribus, ceu peregrinus aliquis, priuatus sit. Hæc lex siue simplex siue duplex sit: de rebus veneris amatorijsq; omnibus, quas inter nos propter huiusmodi affectus rectè vel non rectè agimus, lata sit. **MEG.** Ego equidem hanc legem valdè probo. Clinia verò hic, quid sibi videtur, nobis aperiat. **CLIN.** Faciam, ò Megille, cū occasio dabitur. Nunc autem sinamus hospitem vterius in ferendis legibus progredi. **MEG.** Probè. **ATHEN.** Sed ad eò iam progressi sumus, ut ad conuiuia deuenimus; quam quidem rem alibi difficilem esse dicimus: in Creta autem nemo frustrā existimabit fieri oportere. Quomodo autem? Virum ut hic, aut quemadmodum apud Lacedæmonios, an tertius quidam modus virisque his melior inueniatur, nec

inuentu difficile id mihi videtur, nec inuentum cū fuerit, maximè profuturum. enimuero concinne & nunc constituta videntur. Sequitur nunc ut de victu, quomodo haberi possit, dicamus. Victus in alijs ciuitatibus multiplex varijsq; ex locis, maximè verò duplici ex loco in cæteris cōparatur. Nam ex mari ac terra plurimis Græcorum ciuitatibus aduehitur, cū istis terra solummodo aduehatur. Quæ res legumlatori facilior. Multo. n. minor quàm dimidia pars legum sufficet. Praterèa conuenientiores liberis hominibus leges ponentur. Naualiū. n. & mercatorum, cauponum, diuersorij, publicanorum, permutationum, fodinarumq; metallicarum, & mutui scenoris, ac mille huiusmodi leges ferre non admodū cogitur. Quare in ciuitate hac nostra legum conditor his omnis duntaxat agricolis, pastoribus, apum curatoribus, taliumq; custodibus, atque ministris leges dabit, cū de nuptijs liberorumq; procreatione, educatione, disciplina, magistratuumq; designatione, maxima ex parte tractauerit. Nunc ergo ad leges de victu deq; ijs qui labore suo ipsum parant, venire necesse est. Et agriculturæ leges primo ponantur: primaq; terminalis. Iouis hæc. Nemo fines atq; terminos agri moueat, nec cuius vicini, nec finitimi peregrini, si agri extrema possideat. sed putet id esse verè quod dici solet, hic immobilia mouet: matiq; vnusquisq; saxum ingens mouere, quàm paruum lapidem iureiurando à dīs firmatum, quo amicitia & inimicitia terminentur. Alterius. n. Iupiter contribulis, alterius hospitalis, est testis: qui hostili pralio semper insurgunt. Qui legi obtemperat, indemnus vique sit: qui eam dispunxerit, duplices poenas luat: primo quidem deo vindice, deinde lege: quæ iubet ut nemo sponte vicini agri terminos moueat. Eum verò qui mouerit, quicunq; voluerit, ad agricolas deferat, agricola ad iudicium duccant, à quo damnatus ut potè terminorum clām vig. turbator, reddat, patiatursq; prout iudices iudicauerint. Multa deinde paruāq; damna in vicinia sæpius facta, magnas inimicitias pariunt, vicinitatem difficilem & amarā reddunt. Propterèa caueat vicinus ne vicino noceat, cū in alijs, tum vel maximè in agris colendis. Nocere nanque non difficile, sed cuiuslibet hominis est, prodesse verò non cuiuslibet. Quicunque verò fines egres-

Seruituti
rusticane.

cat,

eat, ut nullius priuati manifestum fontē perturbet. Deducat autē quā velit, praterquam per domos, aut sepulchra, aut loca dijs consecrata: nec aliud damnum inferat, nisi quod ab ipso riuulo efficitur: Quod si aqua inopia solo insit in locis aliquibus aquas ab Ioue prodeuntes non retinet, cum necessitate quispiam opprimatur, in loco suo ad cretam vsq; effodiet: & si hac in profunditate nihil aqua inuenierit, tantum à vicinis aquetur, quantum necessitas postulat. Sed si vicinis quoq; pauca sit, aequandi modus, quo utatur quotidie, sibi ab agri curatoribus statuatur. Si verò aqua pluuias abūdent, & qui inferiores partes habitant aut colunt, defluxū ita prohibeant, ut superioribus noceant: aut cōtra si superior inconsideratē fluere aquas permittens, inferiori noceat, & cōuenire inter se nequeant: in vrbe quidem aedilis, in agris verò, qui agris praest, modum imponat: quē si quis non seruauerit, inuidia & peruersitatis pœnas persoluat: & vicino damnū in duplo restituat. Autūni autē fructuum cōis hmōi participatio sic. Bina nobis gratia dona hic deus largitur. Vnum Dionysiacum, quod recondi non potest: alterum verò quod reponi aptum est. Hac igitur lex de fructibus sancitur. Qui vvas aut ficus de rusticis fructibus antē vindemiae tps gustauerit, quod cum arturo concurrat, quinquaginta drachmas, si de suo agro collegerit, Dionysio dedicandas persoluat: sin à vicinis acceperit, minā: sin ab alijs, duas minae partes. Vvas autē ficusq; quos generosos nō auimus, neq; cōmodē recondi possunt, quō & quando velit, si sua haec sunt, colligat. sin verò aliena, nisi impetrauerit, quoniam lex est, ut nemo moueat quae non deposuit, qui accepit, mulctetur. Quod si seruus quispiam, non persuaso agri domino, eas acceperit, pro singulis ficibus vuarumq; acinis equalia numero verbera patiat. Inquilinus fructibus emptis, si quidem condi non possunt, si cupit, vescatur: peregrinus autē in ipso itinere si transeat solus, aut cum vno tantūmodo, fructus non reponēdos si velit hospitāli cū venia gustet. Alios autē gustare quos rusticos dicimus, peregrinos quoq; lex prohibeat. Sin verò qui condi possunt inscius tegerit, seruus quidem plectatur. Liber autē dimittatur admonitus ficus vvasq; solūmodo quae condi non valent, gustare licere, eas verò, ex quibus passa vva & vinum & carica fiunt, minime. Pyra verò & mala tū alia, tum punicā cateraq; hmōi clām auferre, turpē non sit. Si quis verò deprehensus fuerit, pauciores annos quā triginta natus, sine vulneribus verberetur, atq; puniatur. nec pœna vlla propter hmōi verbera libero sit. Aduena quoq; de his fructibus perinde ac de ijs quos superius diximus qui non conduntur, carere liceat. Si senior quispiā comederit, nec asportauerit, ut aduena permissum est, & ipse quoq; omnium huiusmodi fructū particeps sit. quod si legi non paruerit, ad virtutē certamen impotens habeatur, si iudicibus huic rei praesidentibus tunc relatum hoc fuerit. Aqua nutriendis hortis maximē omnium cōfert: sed facillē corrūpi potest. Terra verò & sol & aer, quae cum aqua simul ea nutriunt q̄ terra nascuntur, non facillē veneno, vel diuersione, vel ablatione corrūpi possunt. his autē modis facillē aqua damnum inferitur, propterea legis auxilio idiget. De hac igitur lex sancitur. Siquis spontē alienam aquam, siue scaturientem ē fontibus, siue collectam veneno, aut foueis aut ablatione corruerit,

ad aediles deferatur: vbi si deliquisse cōuincitur, damnū restituat: & fontes, aut aquarum vas, ut interpretes singulis semper faciendam purgationem iudicant, ita purget. In aduentione autē oīum quae a agris colliguntur, liceat cuiq; res suas quā velit aduehere, modō aut nulli damno sit, aut sibi triplum proueniat lucrum eius dāni quod vicino inferitur. Horum cognitores, magistratus sint, & ceterorum oīum quae per iniuriam spontē quis, aut vi, aut clām, vel per se, vel per illa quae possidentur ab eo, in personam, aut in rem intulerit. Hac in quā ad magistratus oīa deferantur, si tres damnū minas non excedit: sin verò maior sit, ad constituta publicē iudicia causa deferatur, & qui iniuriam intulit puniatur. Quod si magistratum aliquis iniuste de damno alicuius suam tulerit, duplum ei qui passus est iniuriā, debeat. Et omnino si quid per iniuriam fecerint magistratus, causa ipsa à quolibet volente in publico iudicio agitur. Infinita penē parua restant instituta, quibus corrigantur errores in iudicij termino, in citationibus, citatoribusq; siue inter duos siue inter multos citatio sit, & ceteris huiusmodi, quae nec à legibus prateriri possunt, nec tamē seniore legulatore digna videntur. Ea igitur oīa iuniores prisca leges imitati, & parua ex magnis intelligentes, necessariumq; vsum experientia cognoscentes, legibus donec sufficienter se habeant, ordinent. Deinde sufficienter positū, immobiliter his utantur. De ceteris autē opificibus leges ita constituantur. Primo nullus ciuis opificio vllō detineatur, sed nec seruus quidem ciuis alicuius. Arte n. magna quae longa exercitatione, multūq; doctriinis indiget, occupatus est ciuis, cum cōem ciuitatis ornatum procuret: quae res non leui quadam opera contenta est, sed praecipuum studium exigit. Duas verò artes aut studia duo diligenter exercere humana natura nō potest. Nemo ē satis potest arti quidem vni vacare, & alterius artis opifici praesidere. Hoc igitur in ciuitate statutum sit, ut nemo ararius simul & lignarius faber sit, nec lignarius faber fabris ararijs magis quā opificio suo praesideat, occasionem hinc forte nactus, quod dū curam gerit multorum, quasi ministrorum ipsi elaborantium, inde sua arte fiat accessus, ac per illos artem melius curet suā: sed singuli opifices singulis artibus vacent, & ab eis victū acquirant. Hanc legē aediles ita obseruari procurēt, ut si quis ciuis ad artē aliquā, magis quā ad virtutis curā declinauerit, opprobrio atq; infamia notatum ad cursum suum conuertant. Sin autē peregrinorū aliquis duabus artibus vacet, vinculis, multa, expulsiōne, vnam tantum complecti cogatur. De mercede autē opificum, de operis ipsorum approbatione aut improbatione, de iniuria ēt quā vel patiuntur vel inferunt, aediles vsq; ad drachmas quinquaginta cognoscant. Maiora verò ad publica iudicia delata secundū legem iudicentur. Vectigal autē importandarum exportandarumq; rerum, nullum penitus sit. Thus verò cateraq; huiusmodi quae dijs incenduntur, peregrināq; sunt, purpuram similiter & colores alios, qui à regione non producantur, omnia deniq; peregrina, nisi necessaria sint, nemo adducat: nec rursus aliquid quod regioni necessariū sit, exportet. Hac oīa legum custodes duodecim, qui reliqui sunt, exceptis quinq; senioribus, procurent atque cognoscant. Arma verò & instrumenta bellica si aduentione arte est opus, cōuehantur.

Vectigal
nullum.

Annona
ra
tio.

vehantur. similiter qua ad haec idonea sunt, planta, aenea instrumenta, funes, aëria, qua ad bellum conferunt: Quorum magistri equitum & doctores exercitus curam habeant, ut ciuitas inuehendi euehendiq; simul cū opus sit facultate non priuetur: de quibus legum custodes sufficientes decentesq; leges ferent. Nulla verò in re pecunie colligenda gratia, vel in ciuitate vel in vniuersa regione cauponatio fiat. Annona autē qua ex agris percipitur distributio, rectè iuxta Cretenſium legem constituitur. Nā qua à regione producuntur, in duodecim partes ab oibus distribuenda sunt, & similiter consumenda. Duodecima verò pars quaq; ut tritici, hordei, ceterarumq; frugum & fructuum, venalium quoq; oium animalium tripartito & competenti rōne distribuatur, & pars vna liberis, altera seruis, tertia opificibus ac oino aduenis tribuatur: siue aliunde venerint aliquandiu vrbe habitaturi, & necessarijs egeant, siue propter publicam vel priuatam ciuis alicuius vtilitatem accesserint. Hac igitur tertia oium necessariorum pars, venalis semper ac necessario tantūmodo sit. De duabus verò partibus nihil necessario vendatur. Quò igitur hac rectè distribuatur? Patet autē in primis rectè id fieri posse, si partem equaliter, partim inaequaliter distributio fiat. **CLII.** Quo pacto? **ATH.** Meliora vtiq; vel deteriora istorum singula, necesse est terram producere atq; augere. **CLIII.** Quidni? **ATH.** Cum tres partes sint, quod hoc attinet, nemo plus habeat, nec dominus, nec seruis, nec aduena, sed equalis eademq; similiter sit ois distributio. Quilibet autē ciuis, cū duas partes acceperit, seruis & liberis quot & qualia velit, suo arbitratu distribuatur. Quod verò plus istis est, mensura & numero sic dispartendum est, ut cum oium aëlium, quibus à terra victus prabetur, numerus habeatur, ita demū fiat partitio. Habitationes postea seorsum ordinadae sunt. Ordo autē talis maxime decet: duodecim viros per media in singulis duodecim partibus vnū esse oportet: & in vnoquoq; venalium rerū loca, deorumq; tepla & deos sequentium demonū esse constructa, siue indigetum Magnesium, siue aliorū, quorū statua antiquissima memoria consecratae sint. Atq; his priscorū virorū honores reddedi sunt. Vestia quoq; Iouis, Mineruae, singulorumq; aliorū singulis duodecim partibus, praesidentium tepla construenda sunt. Et primum quidē iuxta tepla in altissimis locis aedes custodū sint vndiq; munitissima. Reliqua deinde regio opificibus in tredecim partes distribuatur. Et pars vna in vrbe habitet, per duodecim vrbis partes diuisa, alia exteriorem vndiq; teneat locum, atq; in singulis vicis opifices ad agriculturam cōmoditatem idonei habitare compellantur. Horū oium curam magistratus qui agris praesunt, habeant, prauideantq; quot quibusue singuli opificibus egeant, & vbi habitantes impedimento agricolis non sint, sed magnam ipsius vtilitatem conferant. Urbanorum quoq; similiter opificum curā adiles habeant. Res autē venales cura censoribus sint, qui primo re sacram curent: deinde nequis vendendo emendōue iniuriam faciat, vehementer prouideat: & immoderatos, contumeliososq; oēs compeſcant. Hi cōsiderent nunquid ciues peregrinis res singulas conueniēter atq; ut lege cautū est, vendant. Primo verò mensis cuiusq;, ciues eorumq; ministri duodecimam tritici partem emendam peregrinis proponant, ementq; peregrini pro

mensis totius tempore triticum & similia qua primo foro venduntur: decimo verò die venditio, emptioq; mensis sufficiens statuatur, vigesimotertio aëlium venditio, quibus hoies egeant, supellectiliumq;, ut corij vestiumq; ac similia fiat. Necesse autē est peregrinos oia à possidentibus emere, ne cauponatio in tritico & hordeo circa farinam ac cetera alimenta, vlla fiat. Nec ciuibus nec seruis eorum cauponari omnino liceat. In peregrinorum tamen foro peregrino liceat opificibus, eorumq; seruis vinū cibumq; cōmutare ac vendere, carnesq; coctas similiter: qua res à plurimis cauponatio nominatur. Materiam verò ignis vniuersam quotidie peregrinus ab ijs qui à agris id curant, emere possit, ceterisq; peregrinis prout velit & quando velit reuendere. Ceterarum oium rerum & supellectilium quibus vimur, in cōi foro venditio fiat, in locis determinatis: vbi legum custodes, censoresq; vna cum adilibus locū designarint, & precia venalibus imposerint. Hic nūm cōmutentur rebus, ac res nūmis. Cōmutet autē vnusquisq; per seipsum nemini cōmittens. Quod si cōmiserit, siue receperit, siue non, quiescat oportet. Nullum .n. cōmutationum talium iudicium est. Si quid verò venditū emptumq; pluris minorisue est, quam lex iusserit, qua rerū venalium mensura & precia constituta sunt, apud legum custodes plus illud cōscribitur, & contrarium deleatur. Eadem ipsa de conscriptione bonorum, q; ab incolis peregrinisq; possidentur, fiant: liceatq; cuius certa conditio ad vrbe migrare, & hoc ita ut artem aliquam exerceat, nec plures quam annos viginti à die conscriptionis permaneat: quo in tempore incolendi vectigal soluere nullum cogatur nisi frugalitatis exemplum, nec emptionis venditionisq; gratia arario quicquam debeat. Cum autē viginti anni exacti fuerint, accipiat rem suā, & abeat. Quod si magnum aliquod beneficium intra viginti annos ciuitati contulerit, veliq; plus temporis, aut et per vitam in ciuitate manere, fiat ipsi quod petierit, ratumq; habeatur, si modo concilio concioniq; persuaserit. Incolarum autem filijs si ipsi quoq; opifices sint, post quintumdecimum aetatis annum ita colonia tempus incipiat, ut viginti postea maneat annos, deinde quò velint proficiantur, & si manere voluerint, maneat, postquam similiter persuaserint. Qui autem recedit oblita descriptione, qua sibi apud magistratus erat conscripta, sic abeat.

DIALOGVS NONVS DE LEGIBVS, VEL, DE LEGVM LATIONE.

MARSILII FICINI ARGVMENT.

NONVS dialogus post cōmunem morum disciplinam & legum multarum traditionem, aggreditur iam iudicia. Et valde quidem oportune. Nam & qui moribus eruditi legibusq; instructi sunt, indicare iam possunt: et qui eruditioni instructioniq; praecedenti non paruerunt, iam sunt indicandi. Prudenter oino noster hic aiorum medicus seruare haec salutaribus studuit monitis integrā animi sanitate: iam verò perditam cūctū machinis reparare molitur. Verū q; charitas Platonica est, misericors, dolens, compulſus ad secandum quasi trahitur & vrendum: & id quidem tam